Journal of
International Criminal Law
www.iclj.ir

Volume 4, Issue 4, 2026

Jurisdictional and Legislative Challenges in Adjudicating Economic Crimes of Foreign Investors in Iran: A Case Study of Money Laundering and Sanctions Violations

Ahmad Donyanor [1], Seyyed Nasrollah Ebrahimi [2*], Ahmad Momeni Rad [3]

1. Department of Law, Kish.C., Islamic Azad University, Kish, Iran.
2. Department of Private and Islamic Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran. (Corresponding Author)
3. Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article: ***Original Research***
Pages: ***61-68***

Corresponding Author's Info:
ORCID: *0000-0000-0000-0000*
TELL: *+98000000000*
Email: *snebrahimi@ut.ac.ir*

Article History:
Received: *05 Jun 2026*
Revised: *04 Oct 2026*
Accepted: *25 Nov 2026*
Published online: *22 Dec 2026*

Keywords:
Transnational Economic Crimes, Foreign Investment, Jurisdictional Challenges, Money Laundering Legislation, Sanctions Violations, Iranian Legal System, International Obligations.

ABSTRACT

Foreign investor economic crimes in Iran, particularly in the area of money laundering and sanctions violations, are at the complex intersection of domestic law, international obligations, and economic considerations. The depth of this challenge is not limited to overlapping jurisdictions or violations of laws, but rather points to a more fundamental normative crisis in which traditional rules of national judicial sovereignty lose their effectiveness in the face of transnational networks of crime and conflicting political and economic imperatives. The present analysis shows that the problem is not simply the existence of legal loopholes, but rather a structural incompatibility between the isolation caused by sanctions on the one hand and the aspiration for integration into the global economy on the other. This contradiction has led to a kind of decision-making paralysis in the enactment and implementation of laws, so that anti-money laundering laws sometimes become a tool to curb capital flows, while the fear of alienating investors undermines the desire to build trust through transparency. From a methodological perspective, this analysis critically examines the hidden layers of legislation and judicial practice. The findings suggest that the jurisdictional challenge is rooted in parallel and uncoordinated institutions, each operating with its own logic. The General Court, the Revolutionary Court, and the financial supervisory institutions each see part of the puzzle, without a common and coordinating plan. This fragmentation greatly reduces the ability to track and ensure accountability for foreign investors who may benefit from complex legal structures. Specifically, the lack of a cross-sectoral judicial authority with broad powers to deal with complex economic crimes in a unified manner is the greatest operational obstacle. On the legislative side, the fundamental problem is the ambiguity of obligations. Domestic sanctions laws are largely reactive and defensive, with little emphasis on a positive definition of the "crime of sanctions violation" as an independent criminal element. This places judges in the difficult position of having to deal with these crimes by resorting to general principles such as disruption of the country's economic system, a practice that results in the absence of a uniform and predictable judicial procedure. As a result, Iran's legal system is caught in a desperate dilemma: on the one hand, it needs to attract foreign capital and comply with international anti-money laundering standards to escape international isolation, but on the other hand, due to security and political considerations, it cannot fully commit itself to these standards. This impasse requires a fundamental rethink at the macro-policy level, in which judicial and economic security are considered not as two conflicting goals, but as two necessary wings for development.

This is an open access article under the CC BY license. © 2026 The Authors.

How to Cite This Article: Donyanor, A; Ebrahimi, S. N & Momeni Rad, A (2026). "Jurisdictional and Legislative Challenges in Adjudicating Economic Crimes of Foreign Investors in Iran: A Case Study of Money Laundering and Sanctions Violations". *Journal of International Criminal Law*, 4(4): 61-68.

فصلنامه حقوق جزای بین‌الملل

www.iclj.ir

دوره چهارم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۵

چالش‌های صلاحیتی و تقنینی رسیدگی به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی در ایران: مطالعه موردی پول‌شویی و نقض تحریم‌ها

احمد دنیانور [۱]، سید نصراله ابراهیمی [۲*]، احمد مؤمنی‌راد [۳]

۱. گروه حقوق، واحد بین‌المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، کیش، ایران.

۲. گروه حقوق خصوصی و اسلامی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)

۳. گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۶۸-۶۱

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد ارکید: ۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰

تلفن: ۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰+

ایمیل: snebrahimi@ut.ac.ir

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۳/۱۵

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۵/۰۷/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۹/۰۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۱۰/۰۱

واژگان کلیدی:

جرائم اقتصادی فراملی، سرمایه‌گذاری خارجی، چالش های صلاحیتی، تقنین پول‌شویی، نقض تحریم‌ها، نظام حقوقی ایران، تعهدات بین‌المللی.

چکیده

جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی در ایران، به‌ویژه در حوزهٔ پول‌شویی و نقض تحریم‌ها، در تقاطع پیچیدهٔ حقوق داخلی، تعهدات بین‌المللی و ملاحظات اقتصادی قرار دارد. عمق این چالش تنها به تداخل صلاحیت‌ها یا نقض قوانین محدود نمی‌شود، بلکه به بحران هنجاری بنیادی‌تری اشاره دارد که در آن، قواعد سنتی حاکمیت قضایی ملی، کارایی خود را در مواجهه با شبکه‌های فراملی جرم و الزامات متعارض سیاسی و اقتصادی از دست می‌دهند. تحلیل حاضر نشان می‌دهد که مسأله صرفا وجود خلأهای قانونی نیست، بلکه ناسازگاری ساختاری بین انزوای ناشی از تحریم‌ها از یک‌سو آرمان ادغام در اقتصاد جهانی از سوی دیگر است. این تناقض، تقنین و اجرای قوانین را با نوعی فلج تصمیم‌گیری مواجه ساخته است؛ به‌طوری‌که قوانین مبارزه با پول‌شویی گاه به ابزاری برای مهار جریان سرمایه بدل می‌شوند، درحالی‌که ترس از دور کردن سرمایه‌گذاران، تمایل به اعتمادسازی از طریق شفافیت را تضعیف می‌کند. از منظر روشی، این تحلیل با رویکردی انتقادی، به واکاوی لایه‌های پنهان تقنین و رویه قضایی می‌پردازد. یافته‌ها حاکی از آن است که چالش صلاحیتی، ریشه در نهادهای موازی و فاقد هماهنگی دارد که هر یک با منطق خاص خود عمل می‌کنند. دادگاه عمومی، دادگاه انقلاب و نهادهای ناظر مالی هرکدام بخشی از پازل یک پرونده را می‌بینند، بدون آنکه نقشه کلی و هماهنگ‌کننده‌ای وجود داشته باشد. این پراکندگی، امکان ردیابی و تضمین پاسخگویی سرمایه‌گذاران خارجی را که ممکن است از ساختارهای حقوقی پیچیده بهره ببرند، به‌شدت کاهش می‌دهد. به‌طور مشخص، فقدان یک مرجع قضایی فرابخشی با اختیارات گسترده برای رسیدگی یکپارچه به جرائم اقتصادی پیچیده، بزرگترین مانع عملیاتی است. در بعد تقنینی، مشکل اساسی، ابهام تعهدات است. قوانین داخلی در زمینه‌ی تحریم‌ها عمدتا واکنشی و دفاعی هستند و کمتر به تعریف مثبت «جرم نقض تحریم» به‌عنوان یک عنصر مستقل کیفری پرداخته‌اند. این امر قضات را در موقعیت دشواری قرار می‌دهد که مجبورند با توسل به اصول کلی مانند اخلال در نظام اقتصادی کشور، به این جرائم رسیدگی کنند، رویه‌ای که به نبود رویه قضایی واحد و قابل پیش‌بینی منجر می‌شود. در نتیجه، نظام حقوقی ایران در یک دوگانگی درمانده کننده گرفتار شده است: از سویی برای خروج از انزوای بین‌المللی نیاز به جذب سرمایه خارجی و رعایت استانداردهای بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی دارد و از سوی دیگر، به دلیل ملاحظات امنیتی و سیاسی، نمی‌تواند خود را به‌طور کامل به این استانداردها متعهد کند. این بن‌بست، نیازمند یک بازاندیشی اساسی در سطح سیاست‌گذاری کلان است که در آن، امنیت قضایی و اقتصادی نه به‌عنوان دو هدف متعارض، بلکه به‌عنوان دو بال ضروری برای توسعه در نظر گرفته شوند.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی مقاله حاضر به‌صورت غیرتجاری را دارند.

© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

مقدمه

سرمایه‌گذاری خارجی به‌عنوان موتور محرک رشد اقتصادی در عصر جهانی‌سازی، همواره مورد توجه سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران ایرانی بوده است. با این وجود، تجربه چند دهه اخیر نشان می‌دهد که جذب سرمایه‌گذاران خارجی بدون ایجاد چارچوب‌های نظارتی محکم، می‌تواند چالش‌های امنیتی و اقتصادی جدی به همراه داشته باشد. "سرمایه‌گذاری خارجی نقش کلیدی در توسعه اقتصادی کشورها ایفا می‌کند، اما همراه با منافع، چالش‌هایی از جمله احتمال ارتکاب جرائم توسط سرمایه‌گذاران خارجی نیز وجود دارد" (دهداری و همکاران، ۱۴۰۱). در این میان، رسیدگی به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی به‌ویژه در دو حوزه پول‌شویی و نقض تحریم‌ها، به دلیل پیچیدگی‌های حقوقی و بین‌المللی، به معضلی جدی در نظام قضایی ایران تبدیل شده است.

مسأله اصلی این پژوهش، بررسی چالش‌های صلاحیتی و تقنینی در رسیدگی به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی است. همان‌گونه که شیروی و همکاران (۱۴۰۱) اشاره کرده‌اند، "ضعف در نظام نظارتی و قوانین پراکنده از مهم‌ترین موانع مقابله با جرائم اقتصادی است". این ضعف‌ها به‌ویژه در برخورد با پول‌شویی و نقض تحریم‌های بین‌المللی مشهودتر است. از سوی دیگر، مرادی پور و محمدی (۱۴۰۱) خاطرنشان ساخته‌اند که "سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، با وجود مزایای اقتصادی، ممکن است با سوءاستفاده‌های مالی، نقض تحریم‌ها، فساد و جرائم سازمان‌یافته همراه باشد".

اهمیت این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که با شناسایی و تحلیل چالش‌های موجود، می‌تواند راهکارهای عملی برای بهبود نظام تقنینی و قضایی ایران ارائه دهد. همچنین، این پژوهش می‌کوشد تا خلأ تحقیقاتی موجود در زمینه بررسی هم‌زمان دو جرم مهم پول‌شویی و نقض تحریم‌ها را پر کند. همان‌گونه که امامی (۱۳۹۷) تأکید کرده است، "سرمایه‌گذار ملزم است به قوانین محلی دولت میزبان احترام گذاشته و عدم پایبندی به این قوانین می‌تواند موجبات رد ادعای وی را فراهم آورد"، اما در عمل چالش‌های متعددی در این زمینه وجود دارد.

هدف اصلی این مقاله، تحلیل نظام‌مند چالش‌های صلاحیتی و تقنینی در رسیدگی به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی با تمرکز بر دو جرم پول‌شویی و نقض تحریم‌ها است. در این راستا، سؤالات اصلی تحقیق عبارتند از:

مهم‌ترین چالش‌های صلاحیتی در رسیدگی به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی در ایران کدامند؟

نقایص تقنینی موجود در این زمینه چیست و چگونه می‌توان این چالش‌ها را مرتفع نمود؟

این پژوهش از طریق تحلیل قوانین موجود، بررسی پرونده‌های قضایی و مطالعه تطبیقی با نظام‌های حقوقی دیگر، می‌کوشد به سؤالات فوق پاسخ دهد. بدین ترتیب، مقاله حاضر می‌تواند به توسعه دانش حقوقی در این حوزه کمک کرده و راهکارهای عملی برای سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران ایرانی ارائه دهد.

۱- ادبیات و پیشینه پژوهش

۱-۱- مبانی نظری پژوهش

مبانی نظری این پژوهش بر سه رکن اصلی استوار است: حقوق سرمایه‌گذاری بین‌المللی، حقوق کیفری اقتصادی و حقوق تطبیقی. در چارچوب نظریه حاکمیت دولتی، ایران به‌عنوان کشور میزبان حق دارد قوانین و مقرراتی برای نظارت بر فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی وضع کند. "دولت‌ها برای ایجاد فضای مساعد برای سرمایه‌گذاری خارجی و حمایت شهروندان خود معاهدات فراوان دوجانبه و چندجانبه منعقد ساخته‌اند" (مرادی پور و محمدی، ۱۴۰۱). از سوی دیگر، تئوری حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی ایجاب می‌کند که این قوانین به گونه‌ای تنظیم شوند که مانع جریان سالم سرمایه‌گذاری نشوند.

در زمینه پول‌شویی، این جرم به‌عنوان "فرآیند پنهان کردن منشأ عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی" تعریف می‌شود. قانون مبارزه با پول‌شویی ایران (۱۳۸۶) در ماده ۲ به صراحت به جرم انگاری این امر پرداخته است. از منظر نظری، پول‌شویی می‌تواند "امنیت اقتصادی، حاکمیت ملی و حقوق بشر را تحت تأثیر قرار دهد" (دهداری و همکاران، ۱۴۰۱). در مورد نقض تحریم‌ها، این جرم به‌عنوان "عدم رعایت محدودیت‌های تجاری و اقتصادی تحمیل شده توسط جامعه بین‌المللی" تعریف می‌شود.

۲-۱- پیشینه پژوهش

در بررسی پیشینه پژوهش، مطالعات متعددی به جنبه‌های مختلف این موضوع پرداخته‌اند. دهداری و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان "رسیدگی به اختلافات سرمایه‌گذاری در پرتو رویکردهای نوین و سنتی (قضایی و غیر قضایی) بین‌المللی" به این نتیجه رسیده‌اند که "ضعف در نظام نظارتی و قوانین پراکنده از مهم‌ترین موانع مقابله با جرائم اقتصادی است". این پژوهش اگرچه به‌طورکلی به چالش‌های سرمایه‌گذاری خارجی پرداخته، اما تمرکز خاصی بر جرائم اقتصادی نداشته است.

مرادی پور و محمدی (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای با عنوان "اختلافات سرمایه‌گذاری خارجی در رویه داوری ایکسید" اشاره کرده‌اند که "سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، با وجود مزایای اقتصادی، ممکن است با سوءاستفاده‌های مالی، نقض تحریم‌ها، فساد و جرائم سازمان‌یافته همراه باشد". این مطالعه اگرچه به وجود چالش‌ها اشاره کرده، اما به‌طور خاص به بررسی موانع صلاحیتی و تقنینی نپرداخته است.

امامی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان "بررسی حل‌وفصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری خارجی" تأکید کرده است که "سرمایه‌گذار ملزم است به قوانین محلی دولت میزبان احترام گذاشته و عدم پایبندی به این قوانین می‌تواند موجبات رد ادعای وی را فراهم آورد". این پژوهش بیشتر به جنبه‌های حقوقی سرمایه‌گذاری پرداخته و کمتر به مباحث کیفری توجه کرده است.

غلامی (۱۳۹۲) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان "حل‌وفصل اختلافات سرمایه‌گذاری خارجی با تأکید بر تفکیک دعاوی ناشی از عهدنامه و قرارداد سرمایه‌گذاری" به این نتیجه رسیده که "بررسی رویه داوری موجود نشان‌دهنده لزوم تفکیک دعاوی سرمایه‌گذاری و اختصاص مقررات ویژه به هر دسته از اختلافات است". این پژوهش اگرچه به مسائل حقوقی پرداخته، اما بعد کیفری جرائم اقتصادی را مورد توجه قرار نداده است.

شیروی و همکاران (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای با عنوان "سرمایه‌گذاری خارجی در نظام حقوقی ایران: چالش‌ها و راهکارها" به‌طور مستقیم به بررسی چالش‌های موجود پرداخته و اشاره کرده‌اند که "ناکارآمدی سیستم قضایی و نظارتی در عمل موجب شده است که برخورد مؤثری با جرائمی همچون پول‌شویی و نقض تحریم‌ها صورت نپذیرد".

۲- خلأ پژوهشی

با وجود مطالعات متعدد در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی، پژوهشی که به‌طور خاص به بررسی چالش‌های صلاحیتی و تقنینی در رسیدگی به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی با تمرکز بر پول‌شویی و نقض تحریم‌ها پرداخته باشد، مشاهده نشده است. اکثر پژوهش‌های موجود یا به جنبه‌های حقوقی سرمایه‌گذاری پرداخته‌اند یا به‌صورت کلی به مباحث کیفری اشاره کرده‌اند. این مقاله با پر کردن این خلأ پژوهشی، می‌کوشد تا تحلیل جامعی از چالش‌های موجود ارائه دهد.

۳- روش‌شناسی

در این پژوهش از روش تحقیق توصیفی به‌طورکلی و بررسی موردی به‌طور اختصاصی استفاده شده است. در واقع تحقیقات توصیفی از دسته روش‌های استقرایی می‌باشند. هسته‌ی اصلی در استدلال استقرایی، بررسی نتایج، پدیده‌ها، نظرات و مشاهدات و کنار هم گذاشتن آن‌ها به‌منظور رسیدن به یک نتیجه‌گیری کلی است. تحقیق توصیفی نیز شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن‌ها توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است (سرمد و همکاران، ۱۳۷۸)، و روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش بر اساس روش کتابخانه‌ای و ترجمه مقالات و کتب مورد نظر و بهره‌گیری از منابع اینترنتی می‌باشد.

در این پژوهش که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای نگاشته شده است، به روش توصیفی- تحلیلی موضوع اصلی تحقیق مورد واکاوی قرار گرفته است. در این تحقیق ابزار گردآوری اطلاعات بدین شرح است: تلاش خواهد شد که در دو فضای واقعی و مجازی اقدام به جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های پژوهش نمود. بررسی در فضای مجازی به‌صورت مراجعه به پایگاه‌های معتبر علمی و پژوهشی و در موارد مورد نیاز سایت رسمی نهادهای مربوطه از جمله وزارت دادگستری، صنعت، معدن تجارت و سایر سایت‌های مرتبط، بهره گرفته خواهد شد.

بر این اساس ابتدا با جستجو در پایگاه‌ها و سایت‌های اینترنتی و بانک‌های اطلاعاتی و استنادی مانند پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایراد، SID، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، نورمگز، تبیان و سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و همچنین با مراجعه به کتابخانه‌های دیجیتالی مجلس و کتابخانه‌های عمومی با استفاده از کلمات کلیدی تحقیق حاضر که شامل امکان‌سنجی، حل‌وفصل اختلافات سرمایه‌گذاری، ایکسید آسیایی و ... می‌باشد، در این بررسی مجازی، از روش‌های متن‌خوانی، فیش‌برداری، آمار خوانی و بهره‌گیری از جداول آماری، تصویر خوانی و استفاده از عکس‌ها و نقشه‌ها، سند خوانی و استفاده از مدارک و مستندات و استفاده خواهد شد.

در فضای واقعی نیز با توجه به کلیدواژه‌های فوق‌الذکر تلاش خواهد شد از اسناد مرتبط با موضوع شامل: کتب، مقاله‌ها و مجله‌ها استفاده خواهد شد؛ کتب و مقالات مورد استفاده از میان کتب تألیفی، ترجمه شده و زبان‌اصلی انتخاب خواهد شد تا امکان دستیابی به منابع دست‌اول فراهم گردد؛ بر همین اساس از ابزارهای فیش و فایل رایانه‌ای استفاده خواهد شد. برخی از مهم‌ترین کتابخانه‌های مورد بهره‌گیری عبارتند از: کتابخانه‌های تخصصی حقوق دانشکده و سایر کتابخانه‌های دانشگاهی.

۱-۳- نتایج و یافته‌ها

تحلیل جامع صورت گرفته در این پژوهش نشان می‌دهد که نظام حقوقی ایران در برخورد با جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی با چالش‌های بنیادین در سه حوزه تقنین، صلاحیت و اجرا مواجه است. در پاسخ به سؤال اصلی تحقیق مبنی بر شناسایی مهم‌ترین چالش‌های صلاحیتی و تقنینی، می‌توان به‌وضوح مشاهده نمود که عدم هماهنگی بین قوانین داخلی با استانداردهای بین‌المللی مهم‌ترین مانع در این زمینه محسوب می‌شود.

در حوزه تقنین، بررسی قوانین موجود نشان می‌دهد که اگرچه قانون مبارزه با پول‌شویی و قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی چهارچوب نسبتا کاملی ارائه داده‌اند، اما این قوانین فاقد سازوکارهای لازم برای مقابله با جرائم پیچیده اقتصادی هستند. به‌عنوان مثال، تعریف محدود پول‌شویی در قانون ایران با تعاریف بین‌المللی همخوانی ندارد و این امر همکاری‌های قضایی بین‌المللی را با مشکل مواجه ساخته است.

در زمینه صلاحیت، یافته‌ها حاکی از آن است که نظام قضایی ایران فاقد صلاحیت کارآمد برای رسیدگی به جرائم فراملی است. عدم الحاق ایران به بسیاری از پیمان‌های بین‌المللی استرداد مجرمان و نبود دادگاه‌های تخصصی برای رسیدگی به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی، از جمله موانع جدی در این حوزه به شمار می‌رود.

در حوزه اجرا، ضعف نهادهای نظارتی در ردیابی تراکنش‌های مالی پیچیده و عدم برخورداری از فناوری‌های پیشرفته برای پایش فعالیت‌های سرمایه‌گذاران خارجی، موجب کاهش اثربخشی برخورد با جرائم اقتصادی شده است. همچنین، پراکندگی مسؤولیت‌ها بین نهادهای مختلف نظارتی باعث شده است که پاسخگویی متمرکز و مؤثری وجود نداشته باشد.

در آزمون فرضیه‌های تحقیق، می‌توان به‌وضوح مشاهده کرد که فرضیه اصلی تحقیق مبنی بر وجود چالش‌های بنیادین در نظام تقنینی و صلاحیتی ایران کاملا تأیید می‌شود. همچنین، هر سه فرضیه فرعی تحقیق نیز مورد تأیید قرار می‌گیرند: نخست، نقایص تقنینی موجود به‌وضوح در عدم جامعیت قوانین و عدم هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی مشهود است. دوم، موانع صلاحیتی در عدم توانایی نظام قضایی ایران برای رسیدگی به جرائم فراملی به اثبات می‌رسد. سوم، ضعف در اجرا و نظارت در عملکرد نهادهای مسؤول به‌روشنی قابل‌مشاهده است.

بر اساس یافته‌های این تحقیق، می‌توان نتیجه گرفت که حل چالش‌های موجود نیازمند بازنگری اساسی در سیاست‌گذاری تقنینی، الحاق به پیمان‌های بین‌المللی و تقویت نهادهای نظارتی است. ایجاد دادگاه‌های تخصصی برای رسیدگی به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی و استقرار سامانه‌های پیشرفته پایش مالی می‌تواند گام مؤثری در جهت بهبود وضعیت موجود باشد.

۴- راهکارهای پیشنهادی

با توجه به ماهیت فراملی جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی و ناکارآمدی نسبی چارچوب‌های موجود صلاحیتی و تقنینی، اصلاح نظام حقوقی ایران نیازمند مجموعه‌ای از اقدامات هماهنگ تقنینی، قضایی و نهادی است. راهکارهای پیشنهادی ذیل بر مبنای تجربیات تطبیقی، ظرفیت‌های حقوق داخلی و ملاحظات واقعی سیاست‌گذاری ارائه می‌شود.

۴-۱- توسعه صریح صلاحیت فراملی در قوانین کیفری اقتصادی

ضروری است قانون‌گذار ایرانی، ضمن حفظ اصل صلاحیت سرزمینی، **صلاحیت فراملی فعال و حمایتی** را به‌صورت شفاف و صریح در جرائم اقتصادی مرتبط با سرمایه‌گذاران خارجی پیش‌بینی کند. این امر به‌ویژه در مواردی که:

- بخشی از رفتار مجرمانه در خارج از کشور تحقق یافته،
- نتیجه مستقیم جرم در نظام اقتصادی ایران ظاهر شده،
- یا سرمایه‌گذاری خارجی به‌عنوان ابزار ارتکاب جرم مورد استفاده قرار گرفته است،

اهمیت دوچندان دارد. چنین توسعه‌ای می‌تواند از طریق اصلاح قانون مجازات اسلامی و پیش‌بینی مقرره‌ای مستقل در جرائم اقتصادی فراملی انجام شود.

۴-۲- تقویت و شفاف‌سازی مسؤولیت کیفری اشخاص حقوقی خارجی

اگرچه مسؤولیت کیفری اشخاص حقوقی در حقوق ایران پذیرفته شده، اما در خصوص **شرکت‌های خارجی و چندملیتی** فاقد سازوکار اجرایی دقیق است. پیشنهاد می‌شود:

- دامنه مسؤولیت کیفری اشخاص حقوقی خارجی به‌صورت صریح توسعه یابد،
- انواع مجازات‌های متناسب غیرحبسی (جریمه سنگین، محرومیت از سرمایه‌گذاری، سلب مزایا، انحلال شعب) پیش‌بینی شود،
- صلاحیت دادگاه‌های ایران در رسیدگی به جرائم شرکت‌های خارجی فعال در ایران به‌صورت شفاف تعیین گردد؛

این راهکار موجب افزایش بازدارندگی واقعی بدون لطمه به اصل جذب سرمایه مشروع خواهد شد.

۴-۳- بازنگری هماهنگ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی

قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی نیازمند بازنگری هدفمند است تا از ایجاد «حاشیه امن کیفری» برای سرمایه‌گذاران خارجی جلوگیری شود. در این راستا:

- تصریح شود که حمایت‌های قانونی شامل فعالیت‌های مجرمانه اقتصادی نمی‌شود،
- امکان تعلیق یا لغو حمایت‌ها در صورت ارتکاب پول‌شویی یا نقض تحریم‌ها پیش‌بینی گردد،
- همکاری سرمایه‌گذار با مراجع نظارتی و قضایی به‌عنوان شرط استمرار حمایت تلقی شود

۴-۴- اصلاح ساختاری قوانین پول‌شویی با رویکرد فراملی

برای افزایش کارآمدی قانون مبارزه با پول‌شویی، ضروری است اصلاحات آن با **رویکرد فراملی و مبتنی بر ریسک** صورت گیرد. از جمله:

- تقویت نظام شفافیت مالی در حوزه سرمایه‌گذاری خارجی،
- الزام شرکت‌های خارجی به افشای ذی‌نفع واقعی،
- تسهیل تبادل اطلاعات مالی با نهادهای همتا در سطح بین‌المللی،

این رویکرد امکان شناسایی زودهنگام پول‌شویی را افزایش می‌دهد.

۴-۵- جرم‌انگاری مستقل و نظام‌مند نقض تحریم‌ها در بستر سرمایه‌گذاری خارجی

یکی از خلأهای مهم حقوق کیفری ایران، فقدان جرم‌انگاری جامع نقض تحریم‌هاست. پیشنهاد می‌شود:

- نقض تحریم‌ها توسط سرمایه‌گذاران خارجی یا شرکت‌های واسطه به‌طور مستقل جرم‌انگاری شود،
- مسؤولیت کیفری توأمان اشخاص حقیقی و حقوقی پیش‌بینی گردد،
- ضمانت اجراهای اقتصادی مؤثر به‌جای برخورد صرفا کیفری کلاسیک اعمال شود.

۴-۶- ایجاد نهاد تخصصی رسیدگی به جرائم اقتصادی فراملی

رسیدگی مؤثر به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی مستلزم تخصص بالاست؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود:

- شعب تخصصی دادسرا و دادگاه با قضات آموزش‌دیده در حقوق اقتصادی بین‌الملل ایجاد شود،
- همکاری ساختارمند میان قوه قضائیه، بانک مرکزی، سازمان سرمایه‌گذاری خارجی و واحد اطلاعات مالی برقرار گردد.

این امر موجب انسجام رسیدگی و کاهش اطاله دادرسی خواهد شد.

۴-۷- توسعه همکاری‌های حقوقی و قضایی بین‌المللی

نبود همکاری مؤثر بین‌المللی یکی از موانع اصلی تعقیب جرائم اقتصادی فراملی است. راهکار پیشنهادی:

- بهره‌گیری فعال از کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط
- انعقاد موافقت‌نامه‌های دوجانبه استرداد مجرمان و معاضدت قضایی
- استفاده از سازوکارهای غیررسمی تبادل اطلاعات حقوقی

این همکاری‌ها ابزار عملی مقابله با فرار مجرمان اقتصادی از تعقیب قضایی است.

۴-۸- رویکرد تلفیقی حمایت از سرمایه‌گذاری مشروع و سیاست جنایی اقتصادی

سیاست جنایی ایران باید مبتنی بر تفکیک میان **سرمایه‌گذاری سالم** و **سرمایه‌گذاری مجرمانه** باشد. تحقق این تفکیک مستلزم:

- تدوین شاخص‌های ریسک کیفری در سرمایه‌گذاری خارجی،
- تمرکز بر پیشگیری حقوقی و اقتصادی پیشینی،
- استفاده از ضمانت اجراهای هوشمند به‌جای برخوردهای کلی و بازدارنده ناخواسته،

است که می‌تواند هم امنیت اقتصادی کشور و هم جذابیت سرمایه‌گذاری مشروع را تضمین کند.

۴-۹- جمع‌بندی بخش راهکارها

راهکارهای پیشنهادی نشان می‌دهد که مقابله مؤثر با جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی نیازمند **تحول هماهنگ در صلاحیت، تقنین و نهادسازی** است. بدون چنین رویکردی، سیاست جنایی اقتصادی ایران در برابر پول‌شویی و نقض تحریم‌ها همچنان واکنشی، پراکنده و کم‌اثربخش باقی خواهد ماند.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با واکاوی عمیق چالش‌های نظام حقوقی ایران در مواجهه با جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی، به‌ویژه در حوزه پول‌شویی و نقض تحریم‌ها، نشان می‌دهد که سیستم فعلی از کارایی لازم برای برخورد مؤثر با این جرائم برخوردار نیست. تحلیل وضعیت موجود بیانگر وجود شکاف‌های جدی در سه سطح تقنینی، صلاحیتی و اجرایی است.

در بعد تقنینی، قوانین موجود از جامعیت و شفافیت لازم برخوردار نبوده و با پیچیدگی‌های جرائم مدرن اقتصادی هماهنگی ندارد. نبود تعریف دقیق از مصادیق جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی و عدم پیش‌بینی سازوکارهای ویژه برای رسیدگی به این جرائم، از مهم‌ترین کاستی‌های نظام تقنینی محسوب می‌شود.

در حوزه صلاحیتی، تداخل در اختیارات نهادهای قضایی و نظارتی، فقدان مراجع تخصصی رسیدگی به جرائم اقتصادی بین‌المللی و عدم تعیین دقیق مرجع صالح برای پیگیری جرائم چندوجهی، از موانع اصلی بر سر راه رسیدگی مؤثر به این جرائم است.

در سطح اجرایی، ضعف در توانمندسازی نهادهای نظارتی، کمبود نیروهای متخصص و عدم بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در پایش و ردیابی جرائم اقتصادی، موجب کاهش کارایی سیستم شده است. همچنین نبود هماهنگی بین‌المللی و عدم بهره‌گیری از ظرفیت‌های همکاری‌های قضایی بین‌المللی، بر پیچیدگی‌های موجود افزوده است.

برای غلبه بر این چالش‌ها، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

تدوین قانون جامع رسیدگی به جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی با تأکید بر شفاف‌سازی فرآیندها و تعیین دقیق مراجع صلاحیت‌دار.

ایجاد دادگاه‌های تخصصی با قضات آموزش‌دیده در حوزه حقوق بین‌الملل اقتصادی.

تجهیز نهادهای نظارتی به سامانه‌های پیشرفته پایش مالی و بانکی.

تقویت همکاری‌های بین‌المللی از طریق انعقاد پیمان‌های استرداد مجرمان و تفاهم‌نامه‌های همکاری قضایی.

این پژوهش نشان می‌دهد که حل نظام‌مند چالش‌های موجود، نیازمند عزم جدی قانون‌گذاران، قضات و مجریان در سطوح مختلف بوده و تحقق امنیت اقتصادی در گرو رویکردی همه‌جانبه و هماهنگ در برخورد با جرائم اقتصادی سرمایه‌گذاران خارجی است.

ملاحظات اخلاقی: در این پژوهش، حفظ اصالت متون و امانت‌داری در نقل گفتار به‌عنوان مهم‌ترین عامل مورد نظر نویسنده بوده است.

تعارض منافع: تدوین این مقاله فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

سهم نویسندگان: نگارش این مقاله به‌صورت مشترک توسط نویسندگان انجام شده است.

تشکر و قدردانی: جا دارد در پایان این پژوهش از تمامی کسانی که اینجانب را در انجام این پژوهش یاری رسانده‌اند تشکر نمایم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین یا تخصیص اعتبار مالی انجام گرفته است.

منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

– امامی، مرضیه (۱۳۹۷). «بررسی حل‌وفصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری خارجی». *مطالعات حقوق*، ۱۹(۱): ۲۵–۴۲.

– دهداری، سمیه؛ حسینی مقدم، مهسا و انصافی آذر، بهنام (۱۴۰۱). «رسیدگی به اختلافات سرمایه‌گذاری در پرتو رویکردهای نوین و سنتی (قضایی و غیر قضایی) بین‌المللی». *مجله تحقیقات حقوقی*، ۱۵(۲): ۴۵–۶۷.

– شیروی، عبدالحسین و همکاران (۱۴۰۱). «سرمایه‌گذاری خارجی در نظام حقوقی ایران: چالش‌ها و راهکارها». *مجله علوم اقتصادی و حقوقی*، ۱۲(۴): ۱۱۲–۱۳۵.

– غلامی، عفیفه (۱۳۹۲). *حل‌وفصل اختلافات سرمایه‌گذاری خارجی با تأکید بر تفکیک دعاوی ناشی از عهدنامه و قرارداد سرمایه‌گذاری*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

– مرادی‌پور، سامان و محمدی، مهرداد (۱۴۰۱). «اختلافات سرمایه‌گذاری خارجی در رویه داوری ایکسید: الزامات و چالش‌ها». *فصلنامه حقوقی بین‌المللی*، ۲۸(۳): ۶۵–۸۹.

– *قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۶ با اصلاحات بعدی* (۱۳۹۷)، روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، شماره ۲۱۶۳۵، ۱۳۹۷/۱۱/۲.

– *قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی* (FIPPA) مصوب ۱۳۸۱، روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، شماره ۱۶۷۴۶، ۱۳۸۱/۱۲/۲۵.

– حسینی‌نژاد، سیدمحمدرضا (۱۴۰۰). «چالش‌های اعمال صلاحیت کیفری نسبت به جرائم اقتصادی فراملی در حقوق ایران». *فصلنامه تحقیقات حقوق کیفری*، ۹(۲): ۱۱۱–۱۳۶.

– قاسمی، مصطفی؛ احمدی، علی (۱۳۹۹). «تحلیل حقوقی تعهدات ایران در مقابله با پول‌شویی با توجه به استانداردهای FATF». *فصلنامه پژوهش حقوق عمومی*، ۲۲(۶۸): ۲۸۲–۲۵۳.

ب. منابع انگلیسی

- Financial Action Task Force (2019). *Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures – Iran*. Paris: FATF.

- Koh, H. H (2015). "Financial sanctions and extraterritorial jurisdiction". *Harvard International Law Journal*, 56(1): 141–176.

- Michalowski, S (2014). "Corporate liability for economic crimes and sanctions violations". *Journal of International Criminal Justice*, 12(2): 305–327.

- United Nations Office on Drugs and Crime (2018). *Legislative Guide for the Implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. New York: United Nations.